



ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ, ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ

Εισαγωγή

Όλα τα μέλη της κοινότητας του ΠΘ (διδάσκοντες, ερευνητές, φοιτητές και διοικητικό προσωπικό) οφείλουν να γνωρίζουν ότι καμία μορφή διάκρισης λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού δεν είναι ανεκτή από το Ίδρυμα και ότι θα πρέπει να διασφαλίζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Καμία μορφή άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θυματοποίησης, εκφοβισμού ή σεξουαλικής παρενόχλησης δεν είναι ανεκτή από το Ίδρυμα. Στον εργασιακό χώρο όλες οι κατηγορίες μελών της κοινότητας του ΠΘ οφείλουν να συμπεριφέρονται με το δέοντα σεβασμό, και με απουσία οποιασδήποτε μορφής θυματοποίησης, εκφοβισμού, διάκρισης και παρενόχλησης.

Σκοπός αυτής της πολιτικής του ΠΘ είναι να προωθηθεί η ανάπτυξη ενός εργασιακού περιβάλλοντος στο οποίο η παρενόχληση και ο εκφοβισμός απαγορεύονται και όπου φοιτητές και όλες οι κατηγορίες διδακτικού και διοικητικού προσωπικό θα έχουν τη βεβαιότητα ότι το πρόβλημά τους θα αντιμετωπιστεί με διάκριση και υπευθυνότητα από το ίδρυμα.

Προσδιορισμός αρνητικών κοινωνικών συμπεριφορών

Φαινόμενα αρνητικών κοινωνικών συμπεριφορών εμφανίζονται όχι μόνο στο σχολείο αλλά και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στον επαγγελματικό χώρο, και αυτά τα φαινόμενα συχνά συνδέονται με συμπεριφορές εκφοβισμού/θυματοποίησης ή/και παρενόχλησης. Ο εκφοβισμός είναι γενικά η πρόκληση ταραχής/φόβου εσκεμμένα και μεθοδευμένα και βάσει συγκεκριμένης αφορμής (χαρακτηριστικών που θεωρούνται αδυναμίες), και στρέφεται κατά του αισθήματος ασφαλείας και αξιοπρέπειας του ατόμου. Βασίζεται στη διαφορά δύναμης και συχνά δημιουργεί περιβάλλον εχθρικό, υποβαθμιστικό, ευτελιστικό ή προσβλητικό. Η θυματοποίηση είναι το αποτέλεσμα των εκφοβιστικών συμπεριφορών και αφορά τα άτομα που έχουν υποστεί σωματική ή/και ψυχική βία. Η παρενόχληση αποτελεί μια ενέργεια που προκαλεί αίσθημα μη άνεσης στο άτομο-στόχο και συνιστά μια φαινομενικώς ελαφρά μορφή εκφοβισμού, η οποία ωστόσο δεν αποκλείεται να προκαλεί σημαντική ταραχή.

Στο χώρο του Πανεπιστημίου χρειάζεται ιδιαίτερη επιφυλακή για την αντιμετώπιση τέτοιων συμπεριφορών, για πολλούς λόγους, καθώς είναι πιθανόν, για παράδειγμα, μια υπερτονισμένη ανταγωνιστικότητα ή/και επιθετικότητα ορισμένων ατόμων να έχει είτε φυσική είτε και ψυχολογική μορφή.

Βασικές αφορμές εκφοβισμού που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και προστασίας

είναι οι ακόλουθες:

- Διαφορά ηλικίας. Όταν, για παράδειγμα, κάποιος είναι πολύ μεγαλύτερος ή μικρότερος σε ηλικία, πχ πρωτοετής σε εργαστήριο τελειοφοίτων, ή πολύ προχωρημένης ηλικίας φοιτητής ανάμεσα σε συνηθισμένης ηλικίας φοιτητές, μπορεί να στοχοποιηθεί.
- Αναπηρίες/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (κινητικές, γνωστικές, μαθησιακές, αισθητηριακές, αναπτυξιακές). Τυχόν φοιτητές με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να στοχοποιηθούν, ίσως με αθόρυβους τρόπους (λ.χ. με απομόνωση), που όμως σε αυτά τα άτομα μπορεί να επιφέρουν σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες.
- Έμφυλες διαφορές. Οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις, συνήθως από άντρες προς γυναίκες (φοιτητές προς φοιτήτριες, αλλά και - ακόμη σοβαρότερα - από καθηγητές προς φοιτήτριες) είναι μια πιθανή μορφή εκφοβισμού. Αν και αθόρυβος (τις περισσότερες φορές), αυτός ο εκφοβισμός μπορεί να έχει σοβαρές επιπλοκές, που μπορούν να φτάσουν σε πειθαρχικές ή ποινικές ευθύνες.
- Θεσμικός ρόλος ή ιεραρχικά ανώτερη θέση ενός ατόμου. Για παράδειγμα, κατάχρηση του ρόλου του από έναν καθηγητή σε σχέση με έναν φοιτητή ή φοιτήτρια ή κατάχρηση του ρόλου του από φοιτητή ή φοιτήτρια που εκπροσωπεί κάποια μεγάλη ομάδα φοιτητών, σε άλλους φοιτητές ή προς καθηγητές του. Κατάχρηση του ρόλου ενός ιεραρχικά ανώτερου μεταξύ των μελών του διοικητικού προσωπικού. Κατάχρηση του ρόλου ενός ιεραρχικά ανώτερου μεταξύ των διδασκόντων του ιδρύματος. Τα παραπάνω παραδείγματα δεν αποκλείουν την περίπτωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς από έναν ιεραρχικά κατώτερο σε ένα ιεραρχικά ανώτερο άτομο.
- Έμφυλες διαφοροποιήσεις. Αναφέρονται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το άτομο δεν εκφράζει σε επαρκή, κατά τα γνώμη του εκφοβιστή, βαθμό τα αντιπροσωπευτικά χαρακτηριστικά του βιολογικού του φύλου.
- Εμφανισιακές διαφοροποιήσεις. Για παράδειγμα, πολύ κοντά άτομα ή πολύ ψηλά ή παχύσαρκα άτομα ή άτομα που το βιολογικό τους φύλο δεν συνάδει με την στερεοτυπική ενδυματολογική εμφάνιση μπορεί να στοχοποιούνται.
- Φυλετικές και/ή κοινωνικές- πολιτισμικές διαφορές. Άτομα με καταγωγή από ξένες χώρες (πολύ συχνά από οικογένειες προσφύγων ή οικονομικών μεταναστών) μπορεί να γίνουν στόχος τέτοιων συμπεριφορών.
- Εγκυμοσύνη-μητρότητα. Φοιτήτριες ή μέλη του προσωπικού ενός τμήματος που είναι σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή με παιδιά (και αντίστοιχες οικογενειακές υποχρεώσεις) μπορεί να τυχουν από συμφοιτητές/τριές τους ή και προσωπικό, κάθε άλλο παρά κατανόησης, ή

ακόμη και απομόνωσης ή αρνητικών σχολιασμών για την τυχόν χαμηλότερη απόδοσή τους ή τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

- Έγγαμος βίος/επίσημη συμβίωση. Το ίδιο ισχύει για έγγαμους φοιτητές/τριες, οι οποίοι εμφανίζουν ιδιαίτερες ανάγκες και δυσκολίες λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.
- Συμμετοχή σε ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων. Σε περίπτωση που κάποιος είναι μέλος σε ιδιαίτερα σύνολα (π.χ. κόμματα, θρησκευτικού χαρακτήρα οργανώσεις, κληρονομικούς συλλόγους κτλ.) που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερο αξιακό- ιδεολογικό σύστημα ή είναι αντίθετα ιδιαίτερα απομονωμένος μπορεί να στοχοποιηθεί.

Στρατηγικό πλαίσιο αντιμετώπισης αρνητικών συμπεριφορών

Το γενικότερο πλαίσιο που ακολουθείται για την αντιμετώπιση των διαφόρων μορφών εκφοβισμού είναι η ανάπτυξη πνεύματος πρόληψης αλλά και άμεσης καταστολής των φαινομένων αυτών όταν εμφανίζονται στις ομάδες της πανεπιστημιακής κοινότητας (φοιτητές, καθηγητές, εργαζόμενοι). Όλες οι κατηγορίες του προσωπικού το ιδρύματος (διδάσκοντες, ερευνητικό και διοικητικό προσωπικό) έχουν καθήκον κατ' αρχήν να προσέχουν τη συμπεριφορά τους τόσο μεταξύ τους όσο και απέναντι στους φοιτητές/τριες και να αναφέρουν διαπιστωμένα φαινόμενα εκφοβισμού στα αρμόδια όργανα (Διοίκηση Τμήματος ή/και Διεύθυνση Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Φοιτητικής Μέριμνας του Ιδρύματος).

Από θεσμική άποψη, έχουν διαρκή ισχύ και στον ακαδημαϊκό χώρο οι σχετικές διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας καθώς και του Αστικού Κώδικα. Υπάρχει επίσης Επιτροπή Φοιτητικών Θεμάτων κάθε Τμήματος καθώς και σύμβουλος-καθηγητής για κάθε φοιτητή/τρια που, μεταξύ άλλων, έχουν το καθήκον της ανίχνευσης ιδιαίτερων αναγκών και προβλημάτων των φοιτητών, στα οποία περιλαμβάνεται και ο εκφοβισμός. Ο εκάστοτε διδάσκων που είναι υπεύθυνος του κάθε μαθήματος έχει επίσης καθήκον να επέμβει άμεσα σε περίπτωση εκφοβισμού μεταξύ φοιτητών ή/και άλλων εμπλεκόμενων ατόμων.

Διαδικαστικά, κάθε φοιτητής/τρια έχει δικαίωμα να υποβάλλει έγγραφη αναφορά σε περίπτωση που υποστεί εκφοβισμό, όπου θα αναφέρεται το περιστατικό, ο χρόνος και ο τόπος τέλεσής του, και τυχόν μάρτυρες ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία. Βάσει τέτοιας έγγραφης αναφοράς-καταγγελίας από τον καταγγέλοντα δύναται να κινηθεί περαιτέρω διαδικασία έρευνας και αντιμετώπισης του θέματος.

Αντιστοίχως και όλες οι άλλες κατηγορίες διδακτικού, ερευνητικού και διοικητικού προσωπικού είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν αντίστοιχα προβλήματα, εκφοβισμού, παρενόχλησης και θυματοποίησης, είτε μεταξύ τους, είτε από φοιτητές. Οι διαδικασίες αναφοράς ή καταγγελίας που ακολουθούν είναι ίδιες για όλους.

Βασικές διαδικασίες διερεύνησης περιστατικών εκφοβισμού είναι:

- A) η ακρόαση (με τήρηση πρακτικών)
- B) οι έγγραφες αναφορές

Γ) η ιεραρχική παρέμβαση (από το αμέσως ανώτερο όργανο, του οποίου μέλος δεν εμπλέκεται στο περιστατικό με οιονδήποτε τρόπο).

Για περισσότερες οδηγίες δείτε στο τέλος του κειμένου.

Στρατηγικές αντιμετώπισης

Κεντρικές αξίες που προστατεύονται στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ώστε να διαφυλαχθεί η αφοσίωση των φοιτητών και του προσωπικού έμμεσα ή άμεσα στην γενικότερη έννοια της ποιότητας (η οποία περιλαμβάνει την ριζική εξαφάνιση φαινομένων εκφοβισμού και ανάρμοστης συμπεριφοράς):

- δικαιώματα και αξιοπρέπεια κάθε φοιτητή ή εργαζόμενου
- καλλιέργεια αμοιβαίας εμπιστοσύνης και πνεύματος συνεργασίας μεταξύ όλων
- ακαδημαϊκή ελευθερία έκφρασης απόψεων
- υποστήριξη της διαφορετικότητας
- ποιότητα ακαδημαϊκού περιβάλλοντος που θα εναρμονίζει την επιστήμη με την κοινωνική συμπεριφορά
- προαγωγή του επαγγελματισμού, της υπευθυνότητας και της ποιότητας σχέσεων μεταξύ προσωπικού, μεταξύ φοιτητών και μεταξύ προσωπικού και φοιτητών
- ακεραιότητα και διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων και στην εφαρμογή διαδικασιών
- σύνεση και νομιμοφροσύνη
- ισότητα ευκαιριών, προσβασιμότητα και αξιοκρατία
- κοινωνικοποίηση
- καλλιέργεια ατομικής υπευθυνότητας, αλλά και συλλογικού πνεύματος
- ευγενής άμιλλα

Οι τακτικές που ακολουθούνται για τους παραπάνω γενικούς σκοπούς είναι οι ακόλουθες:

- ιδιαίτερη προσοχή σε θύτες και θύματα εκφοβισμού
- ειδική και συστηματική επιστημονική έρευνα σε θέματα εκφοβισμού
- συνεχής ενημέρωση όλων για τους νόμους και κανονισμούς (δικαιώματα και υποχρεώσεις)
- ελευθερία λόγου και ενθάρρυνση στοχευμένων ακροάσεων και έγγραφων αναφορών σε επιτροπή φοιτητικών θεμάτων και σύμβουλο-καθηγητή
- ανίχνευση και κατανόηση αναγκών πριν από κάθε κρίση, αξιολόγηση ή απόφαση
- διαφύλαξη ησυχίας και σεβασμού στις διαλέξεις
- τήρηση συνέπειας σε προθεσμίες και ωράρια εργασίας και διαλέξεων (τόσο από το προσωπικό όσο και από τους φοιτητές)
- αβρότητα επικοινωνίας και αποθάρρυνση λεκτικής επιθετικότητας
- υποστήριξη φοιτητών στον τρέχοντα αλλά μελλοντικό τους επιστημονικό ή επαγγελματικό προσανατολισμό και αποκατάσταση

- προστασία προσωπικών δεδομένων και σεβασμός υπόληψης και προσωπικότητας
- συστηματική έμφαση στην επιστημονική αριστεία
- παροχή επιστημονικών, επαγγελματικών, πνευματικών και ευρύτερων ερεθισμάτων στους φοιτητές
- διαφύλαξη επαγγελματικού απορρήτου
- ενημέρωση προσωπικού και φοιτητών για θέματα εκφοβισμού
- διατήρηση βέλτιστων υποδομών, κριτική υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και διασφάλιση ασφαλούς πρόσβασης σε αυτές
- συστηματική αξιολόγηση της απόδοσης όλων με αντικειμενικά κριτήρια, και διαδικασίες ανατροφοδότησης
- εκπροσώπηση και συμμετοχικότητα φοιτητών στη λήψη αποφάσεων
- επεξεργασία και αξιοποίηση ατομικής και συλλογικής εμπειρίας σε θέματα συμπεριφοράς, σχέσεων και σε ακαδημαϊκά θέματα.
- Ειδικότερα για τα άτομα με αναπηρίες, απαιτείται η εφαρμογή των οδηγιών της υπηρεσίας «Πρόσβαση». Με προσωπική ευθύνη, οι διδάσκοντες οφείλουν να ακολουθούν τους τρόπους αξιολόγησης των φοιτητών/τριών αυτών, όπως αυτοί συστήνονται από την «Πρόσβαση».

Επιπρόσθετες διαδικασίες

Τα φαινόμενα εκφοβισμού ή/και παρενόχλησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι - τουλάχιστον κατά μια άποψη- δυσκολότερο να αντιμετωπιστούν απ' ό,τι στο σχολείο, λόγω του ότι οι φοιτητές είναι κατά το νόμο ενήλικοι και η δυνατότητα (όπως και η αρμοδιότητα) παιδαγωγικής παρέμβασης του προσωπικού είναι πιο περιορισμένη. Επίσης, πολύ συχνά οι πρακτικές εκφοβισμού είναι ιδιαίτερα αθόρυβες (π.χ. η απομόνωση, η συστηματική αποκαρδίωση ατόμων κτλ.) και επομένως ο εντοπισμός και η συνειδητοποίησή τους είναι δυσκολότερο να επιτευχθούν, παρόλο που οι επιπτώσεις και επιπλοκές τους μπορεί να εξακολουθούν να είναι σοβαρές. Επίσης, το τι είναι πράγματι «εκφοβισμός» κατά περίπτωση και ποια είναι τα «ανεκτά» όρια και το κατά νόμο προβλεπόμενο βάθος και τρόπος παρέμβασης χρήζει περαιτέρω συζήτησης.

Συνεπώς, η πρόληψη και αντιμετώπιση τέτοιων θεμάτων χρειάζεται συνεχή επαγρύπνηση. Ειδικοί κανονισμοί (που θα βασίζονται και στα ευρήματα σχετικών ερευνών) και θα προβλέπουν πρότυπα συμπεριφοράς, λεπτομερείς περιορισμούς και διαδικασίες αντιμετώπισης και έννομες συνέπειες χρειάζεται να θεσπισθούν (διοικητικά αλλά και νομοθετικά). Τέλος, καταβάλλεται προσπάθεια ενημέρωσης των φοιτητών/τριών και του προσωπικού μέσω ημερίδων και σεμιναρίων, ώστε να ευαισθητοποιούνται όλοι και να θυμούνται τις υποχρεώσεις, τα δικαιώματά τους και να καλλιεργείται σε όλους κοινό πνεύμα πρόληψης και καταπολέμησης όλων αυτών των αρνητικών συμπεριφορών.